

**Föreläsningar vid
Stockholms
högskola, VT 1893
: L 40:89 A /**

Rydberg, Viktor,

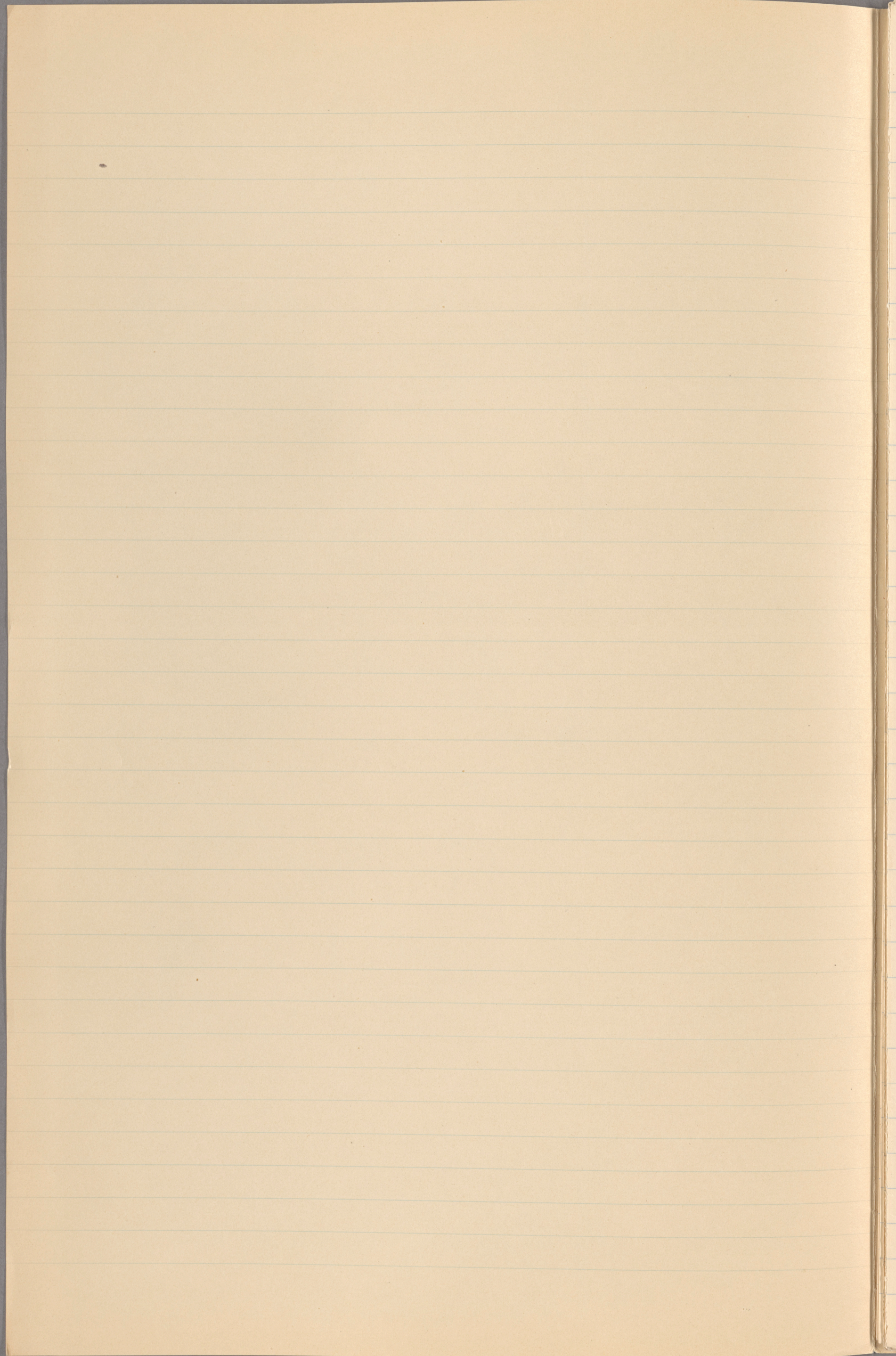
HS L 40:89 A

National Library
of Sweden

No 14

21/3 1893

21/3. 93.

21/3. 93.

Hobbema, Meadevon och åtskilliga andra.

I marsch: Amstredam från hans stäffporträtt, ^{att i en landskap} vilkadt då han var 28 & 30 år gammal. Tefflan framställer honom med hans familj. Han själv är klädd i en enkel brun dräkt, hans hustru i svart och vitt, till höger om honom ligger en liten gosse med en kudd. På en trädstubbe sitter en tjennarinna med ett barn på knäet.

Vårt nationalmuseum egen ^{en} teffla af etdr. v. d. Velde, framställdt en inminnad herde, utgifven af en holländsk färvård.

Et dr. v. d. Velde här till de holländska konstnärerna, hvilka ^{skurna på länge när icke är i. Hobbema, Meadevon? alb. Cuyp, i de holländska} under de nitiofjundra årtiondena stigit betydligt i pris. En af dem, s. nu redan länge finns i Louvren i Paris, såldes år 1771 för 1000 gulden och såldes på 1830-talet för 18000 franc. En annan, s. år 1777 ~~en~~ inropades för 20,000 franc, anlås nu till 60,000 eller mer. Och i det hela torde det vara värt att förvärfa en teffla af honom, äfven någon af de minsta, till lägre pris än 20,000. Under hans lifstid gingo icke afyttrades de till låga priser, de likade Hobbemas, Jan Steens, Jah. v. Ruysdael och så många andra stora mästare, s. hyllades den nationella konstutövningen. Et dr. v. d. V. teffle i små omfattningar och skulle lepat i smärre, om icke hans ^{förtygningarna} hustru hade idkat vittvaruhandel.

N° 259. Det fanns ~~en~~ i midlet af 1600-talet knappt någon ^{man} betydande holländsk mål, som icke hade bland sina medborgare, en eller flere minnesvärda målare. Dordrecht, en stad, hvars namn är förknippadt dels med de fria ståtens första riksvärd år 1572, dels med kyrkostyrelsen af år 1618, 19, som tillförvärfade Calvins lära segen öfver Zwینگlied, Dordrecht har också haft sin målarskola, hvars mästare hade det gemenligt, att de älskade glänsande ljus- & färg-ställningar. Jag har redan förut omnämnt ett par målare i nämnda stad, nämligen Ferd. Bol, som var ett Rembrandt lärjung, samt Nicolaes Maes. Jag har nu att yttra någon ord om en medlem af en konstnärsparti i Dordrecht med namnet Cuyp - Albert Cuyp, som var en äldre samtida till etdr. v. d. Velde, men öfverteffde honom med närm 20 år. Albert Cuyp kallas till skillnad från de andra, med samma familjenamn, den store Cuyp. Man har också kallat honom Holländsk Claude Lorraine, förmodligen därför att både Cuyp &

21/3.93.

21/3. 93.

och de rika lordenes slott.

N: 260. I Buckinghampalatset finns den tafla af Goup, som här i afbr. framstillet: "upplöst till jagt." i äkta arbeten af Goup och vidaua, s. visa han på höjden af hans konst, finnas nästan på fastlandet endast få, nägon i Holland, nägon i Frankrike, några i Peterburgs eremitage. Fransmannen Thore, karakteriserar Goups landskaper med följande ord: "På hans bilder ser man strax hans nyckel klockan är. Han ~~se~~ skulle vet att träffa morgonens timmar, likaså middagens och gästningens äfven de holländska nattens grå dimma. I sina nattstycken påminner han om sin fader - som var en aktningsvärd mästare och sin som förtäfflige lärare, samt om sin vän stadt v. d. Meer. I sina soliga bilder står Albert Goup uppmanad."

Man kan här af förstå engelsmannens liebkoberi för honom. Detta har gjort, att hans teffor nu körs till de dyrare på konstmarknaden. 100,000 francs för en tafla af Alb. Goup såres på konstmarknaden var ett godt pris.

Gipset är under vidaua förhållanden, att ~~målsningar, s. med~~ ^{franska Goups} allt emellanåt uppdyka. Spekulanter ha därt många teffor med hans namn. Och denna indusstri är icke ny. Den började, då engelsmannen i förlidet århundrade fingo sig begär till hans verk, ellänga teffor, s. bunt och bunt ^{af Alb. Goups} hans namn, äro deli efter-
apningar, dels kopior, gjorda af hans landsman Jakob van Strij, s. ofled år 1815.

Albert Goup var mångsidig. Han målade smett riktigt allt möj-
ligt; porträtten ^{historiebilden} landskaper, djur, stilleben. Hans landskap visa om ofta vidsträckt ångmarker med betande tjordar, eller äro de vinterlandskap med rikt stäffage af hans egen hand. Han målade stäffager äfven på andra mästares landskaper, bland, andra på stadt van der Meers, vår svenske Ekströms föregångare i framstillet af den sjunkande solens förgyvel. Goup skilte och i undermålen med mästare hand.

I vårt nationalmuseum är ~~en~~ Alb. Goup, dock icke på lyckligt sätt, representand af ett landskap med tre porträttfigurer.

21/3. 93.

N: 925. Vid första blifkan på den tyfla, 2. här vidas, spæner man, att han icke fått sitt motif från den holländiska naturen. Svarne påminner honom om nordisk och vidhållt om norsk. Konstnären, från hvilken han utgått, är emellertid en holländare, född i staden Maer år 1621: Allart van Everdingen; men ~~land~~^{motif}ivet är obifvelaktigt hvad det ser ut att vara: hemtadt från Norge. Sållan ^{gick} ~~heltade~~ den nationella holländiska skolan man utaför sitt eget lands gränser, för att hämta ämnen till konstnärlig bearbetning. Det hände likväl, att de närgångare gjorde det. Så emellertid Hobbema, som i sin ungdom genomströfde de tyska stogsrakterne King nedre Rhen. Så också stallet van Everdingen, som begaf sig ända till Norge, om hvar storskade, fjällnatur, dystra stogsbyggar och korsande forar han torde ha fått underretter genom holländiska sjöfarare. Den nationella skolan höll således aldeles icke strängt på holländisk natur; den höll snarare på ren naturlighet och ~~ju~~^{ju} uppsträckning, och på nordisk stämning i luft och ljus, och på sin övertygelse, att ett landskap, för att uttrycka ett själsligt och ~~antika~~^{med nödvändighet} värde. Konstnärernas och afvinnas om iakttagelse, icke behöfver antika ruiner eller Staffage af ~~de~~ hedniska gudomligheterna, antika liflar eller arkadiska herdar, med hvilka de italienska och holländske modernisterna, i likhet med målare i andra länder, pläggade utpynta sina landskap.

Allart van Everdingen älskar att framställa skarvanden, vattenfall, kala klippor, dunkla borträdnisar. Han är den första måstaren, som framställt vattenfall för deras egen skull, och han till fulla utfört vägnar af sina målningar, sedan han var i Norge, än säga tråligt; men han har kommit, vilket förred ^{tekniska} med färgskizzer, därpå. Det har han likväl icke beagvat för att af dem göra kompositioner på de italienska Konstnärernas sätt. Han har uppenbarligen alldels icke komponent; ännu? Skulle nog hans landskapslinier blifvit mindre hårda och styfra än de äro. Hvad färgspänningen välkommer, är han hvad man kallar brunist; han visar sig första lokaltoner och iakttagelser en allvarsam gråbrun helton, som för öfrigt

21/3.93.

21/3.93.

Bergen gör en föreddekoration. Man vet, att de gamle romarna kände
 bekant vid de plastiska bergslagen, s. angifva den romertida kampanjen;
 att hellemer vid åsynen af glaciären, framgläntande s. silfverstegar i
 den blå etern, drönde, att dem gudar hade sina glänsande beringar
 däruppe och där, i evigt solljus, högt öfver molnen i stormens färdvägar,
 åtnjöt ett evigt lifs glädje, ö ingen kan med skäl betrifla, att denna dröm
 återspeglar de intryck, s. de höga jökeltidiga bergen gjorde på ^{dem} ~~deras~~
 Måste man vara enig om att fullständigt likhet existerar i denna punkt
 mellan fins och oss; ja kan man med skäl påstå, att just de klaniska folken
 nitte lifligare ha njutit af bergen på afstånd ö som föreddekoration, eme-
 dan de firade festartikla blande mytiska föreställningar med de i etern,
 ny lifande möfalten; vi kan det och vi se dem litteratur bevisar, att
 de firade uppkatta bergslaget på värd håll, när den skänket,
 som dalen, inestängda mellan höga berg, erbjuder, som äro det sublima
 skådespel, s. erbjuder ny från bergens toppar, de ^{bergens toppar} ~~bergens toppar~~ ^{handen} ~~handen~~
 händer, gryningen början och den nya dagens fidele till världen för sig
 för ögat. Det finns en för öfvert ganska stort geografiskt poem af Rufus
 Festus Avienus, hvilket knapp är annat än ett geografiskt namnregister,
 satt i hexametrar. Och likväl: när den rom registratorn kommar till
 Alpena, ^{skildern} ~~skildern~~ har den bergshöjder som gripas af bängtan att skåda
 soluppgången och lyftade sina kepruden, den ene bergsen öfver den
 andre, för att betrakta det väntade härliga skådespelet. Plinius
 d. ä. har skrifvit en naturhistoria, s. ej vilk var annat än en samling fakta.
 Men när han om Tempedalen, s. ströcker sig mellan bergsenarne Selim och
 Ossu ö på sina ställen förter en ganska vild aukblick, kan han likväl icke
 underlåta att tala om fjällnornas höjd, s. firtonar sig för människögat,
 om de fiska grönsattorna och den tjupa jägelsången. I en af sina herde-
 dikter låter Virgilien en herd kloga öfver, att han nedger lemna sin
 hembygd, och då han ~~de~~ talor om hvad han därigenom måste förlora,
 talor han öfver om den utslit kan hade från en af grönkna snyckad
 grotta från öfver fjällridan, s. reser sig ö andra ridan om delen, där
 han ser de betande bjordarne teckna sig om de sprida öfver fjäll-
 branterna.

Nej, skillnaden mellan den mollema uppställningen af bergslaget
 och äldre tider ligger egentligen däri, att de klaniska folken, liksom

21/3.93.

^{mycket}
 de medeltidens och den nyare tidens färderna långt in på 1700-talet
 tala med en oppriktlighet, s. nu icke är på modet, om det vilda, det
^{förskräckliga}
~~djupa~~ ~~skräckliga~~ s. alplandskapen färdte. En resande i våra dagar,
 vore det också en dame, s. lider af svindel och nervositet, och om
 under en färd i något alplandskap, seta naturhadespel, s. Kommit
 hamner hjärta att bära i hennes ögon att sluta sig, Fris Knuffert, om hon
 sedan skall skildra sina intryck, säga annat än: ~~och~~ härligt! underbart!
 eller mestida estetici, s. Nu äfven modetycket, som voreligen skänket af
 det tillblände slaget, men också något annat i fjällnaturen. Så till ex.
 yttrau Karl Körtlin, sedan han ~~skild~~ beskåpat den skänktemomenten:
 "Alla berglandskapet är äfven en farsas, en förskräckelighets värld; där ned-
 vetandet om litet i vanaakt kunnat om att ryra, där dänat af stör-
 taude ~~mer~~ ^{gräset} närheten i djuret med passivt bära, där ordrens
 vara fruktansvärdt, där äfven vid lugnt vider de gapande afgrunderna, de
 ritande fjällväggarna, de s. spilleror kringkastade klippblocken, de af
 djupets hotande knifter medt upprättade bergslagen, försätta oss till
 baka till det uppskakande kaos' ödslighet och farsor."

Det är juett detta som de bortgångna släktleden kände så djupt,
 och om de gamle romare så ärligt uttryckte, då de betraktade detta
 intryck med ordet horror, fasa. Det modetycke, s. sitt fäst genom
 Rousseaus "Bekännelser" och "Nya Heloisa", felar icke däri, att de
 framhåller berglandskapet sublima karaktär, s. intet tidskräf bestridt,
 utan deli däri, att det det nedtrycker detta sublima till någonting
 kvardagligt genom att förtiga dess hörd det har skakande, hävsk
 och gripande, deli äfven däri, att det länge minskade intresset och för-
 stöade blicker för stätt landskapets skänket, s. genom kollaänderne försk
 kam till heder, men s. i vårt århundrades först hälft nästan behöft
 återupptäckas och försvaras mot detta onaturliga ö ljuzande mode-
 tycken

Känner man en ~~viss~~ ^{vissa} ~~önskan~~ ^{önskan} för evindelheten i det, så uteläta
 detta icke det fulla erkännandet af den vildiga ~~er~~ utvidgning,
 s. landskapsmåleriets vana, när det erifind at sig berglandskapet.
 En af de ~~första~~ ^{den} och på sitt område den allra ~~första~~ ^{besvände}
 till ~~stäm~~ ^{vär} denna erifning, var ett stort van Everdingen.

Af raderingar, s. han gjort under sina färdar i Norge, skulle man

Vänd!

21/3.93.

Konung dröga den sticket, att han hade två andra holländare i
sällskapet, när han vandade där. Resten af dem riddingar var man
tre nemde, följda af en Karl, s. var dems bagage; å en annan
tre män i holländsk drägt, s. rita Bergkauter i sina ^{albans.} Hissbåker.
Evertingenen biografen berättar, att han led stöppelbrätt på norska Kusten,
och att detta förelidde honom göra striflig in i landet. Detta är
något sant, möjligtvis också blott en anekdot, ty Allert v. Ever-
dingen ^{hade} var i sin ungdom varit på resor, och hade genomvandrat Tyrolen,
innan han besökte Norge.

Han afled i Christforden år 1675, 54 år gammal.

Med nästan fullständig afslutad jag redogivelsen för det holländska
målsätet på 1600-talet, för att därpå öfvergå till målens
historia i Europa på 1700-talet intill franska revolutionen.

